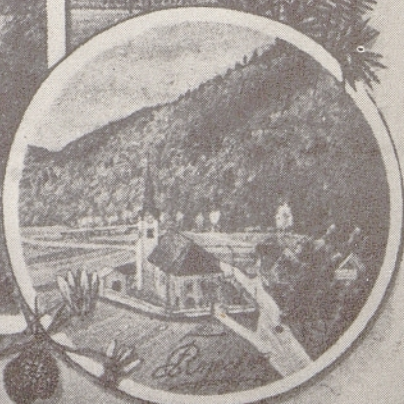


Babji zob.

Kupljenik



Zupniška cerkev.

Društvo se proučilo

Bohinjska Bela 1876-1976

Slika na platnicah

Slika na platnicah predstavlja Bohinjsko Belo iz leta 1903 (bakrorez)

Izdal župnijski urad Bohinjska Bela.

Odgovarja Marko Benedik, župnik, Boh. Bela 1, 64263 Bohinjska Bela.

Razmnožila Družina – verski list, Ljubljana, Cankarjevo nabrežje 3, v decembru 1976.

TEKST: Metod Benedik



Cerkev na Beli

Bohinjska Bela, prijazna vas v Blejskem kotu, slikovito naslonjena na južne obronke Pokljuke, letos praznuje stoletnico svoje župnije. V več kot tisočletni zgodovini krščanstva na Slovenskem to gotovo ni visok jubilej, kot se z njim more pohvaliti mnogo drugih naših krajev. Toda sledovi vernosti v tej okolici segajo daleč nazaj. V neposredni bližini Bele, na Blejskem otoku, je bilo eno najstarejših krščanskih svetišč na naših tleh. Stoletnica župnije naj pokaže, da je tudi tukajšnje domačine vse od začetka naselij pa do daens v vsakem trenutku življenja spremljala živa vera.

Bohinjska Bela

Koderkoli se zatreš v obraz naše domovine, povsod in vedno je lepa in občudovanja vredna. Vsak njen košček je po svoje privlačen in zanimiv, od ravnih žitnih polj med topoli, do prijaznih gričev, z vinogradi in sadovnjaki posejanih, od skopega, v udarcih burje preskušenega krasa, do krajev, kjer se visoko vzpenjajo sive gore in se po dolinah vijejo še vedno zelene reke. Ob tolikih lepotah se ne moreš odločiti, čemu bi dal prednost. Res bogata in čudovita zemlja!

Med biseri lepote, ki ne slovi samo doma, ampak njegov blesk sega še daleč preko meja, je Blejsko jezero, obdano z vencem Julijcev in Karavank. Če nanj pogledaš z bližnjega gorskega vrhunca, se ti res zaldi kot smaragd sredi razgibane zelene pokrajine, okoli katerega so kot dragulji posejane že v naši davni preteklosti prijazne vasi; razvrščene in postavljene z večjo roko domačina, ki se je kar zrastel s to lepoto, posrečeno dopolnjujejo „podobo raja“. Vsaka zase je lepa, vsaka po svoje priča, kako je utripalo življenje našega človeka od takrat, ko se je naselil v svetu med vrhovi, pa do danes.

Ena od teh privlačnih vasi, Bohinjska Bela, leži v jugozahodnem delu Blejskega kota, v kotliču, ki ga je počasi izdoblila Sava Bohinjka. Komaj se dobro odmakneš od jezera po bohinjski cesti na južnih obronkih Osojnice, že se ti oko ustavi ob Jelovskih stenah, iz katerih posebno izstopa samotna pečina — Babji zob. Podobi Blejskega kota z gorenjske ceste prav ta zadnja konica Jelovice daje svojevrsten pečat. Globoko pod zobom šumi Sava Bohinjka, tam še

vedno lepa, zelena, polna življenja. Na obeh njenih straneh je nekaj skrbno obdelanega polja, kolikor ozka dolina pač dopušča. Hiše so razvrščene ob severozahodnem delu doline, prav pod skalami, ki se kot zid dvigajo za vasjo proti Pokljuki, v treh skupinah: ob potoku Belici je najprej Spodnja vas, po grobeljskem griču pod Iglico je Zgornja vas in nazadnje še skupina hiš ob železniški postaji. Znano je, da je že leta 1253 tukaj bilo deset kmetij, ki so pripadale blejski graščini in ji plačevale davke; ena od njih je bila prepuščena v doživljenjski užitek nekemu Gozmerju.

K Bohinjski Beli spadajo tudi domačije na Obrnah. Po nekaterih pripovedih naj bi do tu sem pridrli Turki, ki so na svojih roparskih pohodih nekajkrat zašli tudi v Blejski kot. Pri Štengah, kjer se Sava prebija skozi ozko sotesko, naj bi se ustrašili težkega prehoda naprej proti Bohinju ter se zato tukaj nazaj „obrnili“. Vendar pa ni nikakršnih zanesljivih dokazov, da bi Turki kdaj prišli prav do tega zaselka, zato je možno, da ima samo ime kako drugo osnovo.

Blejska graščina je leta 1602 imela na Bohinjski Beli in na Obrnah skupno 12 kmetij in 26 kajž, radovljiški urbar pa ima že za leto 1579 vpisanih šest kmetov in šest kajžarjev, ki so pripadali Radovljici. Še zanimiv statističen podatek iz časa, ko so se začele velike reforme cesarja Jožefa II., ki so tudi na Belo prinesle določene spremembe: leta 1780 je bilo na Bohinjski Beli skupaj z Obrnami 47 hiš in 63 družin s 328 prebivalci.

Kupljenik je naselbina v dveh hišnih skupinah nad desnim bregom Save Bohinjke v plitvem sedlu med predgorskim gričevjem in severnimi skalnimi stenami, Jelovice. Polja nima veliko, pač pa več senožetnih in gozdnih površin. Pod Babjim zobom, ki se vzpenja kmalu nad vasjo, je velika kapniška jama. Izgleda, da je



Župnijo varuje sv. Marjeta

včasih bila bolj obiskana, kot je v današnjem času. Župnik Matija Mrak je leta 1899 zapisal, da je takrat že bila do nje speljana zložna pot ter da je „vsako leto na ‚zobu‘ in v jami obilo turistov“. Zraven tudi pripominja, da so tuji letoviščarji mnogo kapnikov odbili in jih obnesli v razne kraje.

Naselje Kupljenik po svojem nastanku ne spada med najstarejše vasi. Nekateri podatki kažejo na to, da je na Kupljeniku bila prvotno radovljiška planina. Planšarji in planšarice so se potem kar za stalno naselili na tem kraju in tako je počasi začela nastajati vas. Leta 1579 je omenjen en kajžar, ki je bil podložen radovljiški graščini. Cerkev z Blejskega otoka je 1592 kupila od grimšiškega barona žitno desetino dveh kmetij. Deset let kasneje omenjajo dokumenti šest kajž s Kupljenika, ki so spadale pod blejsko graščino; istega leta je imela otoška proštija v vasi štiri kmetije in eno kajžo. Leta 1780 je bilo na Kupljeniku 14 hiš in prav toliko družin z 81 prebivalci.

Slamniki so zaselek v podolžni planinski kotanji nad pečinami, ki s severozahoda obdajajo Bohinjsko Belo, proti Pleši. Sprva je tu bila ena sama kmetija, ki so jo pozneje razkosali. Leta 1746 omenjajo v naselju pet kajžarjev, ki so vsi bili podložniki blejske graščine. Ob štetju 1780 je bilo na Slamnikih devet hiš ter osem družin s 50 prebivalci.

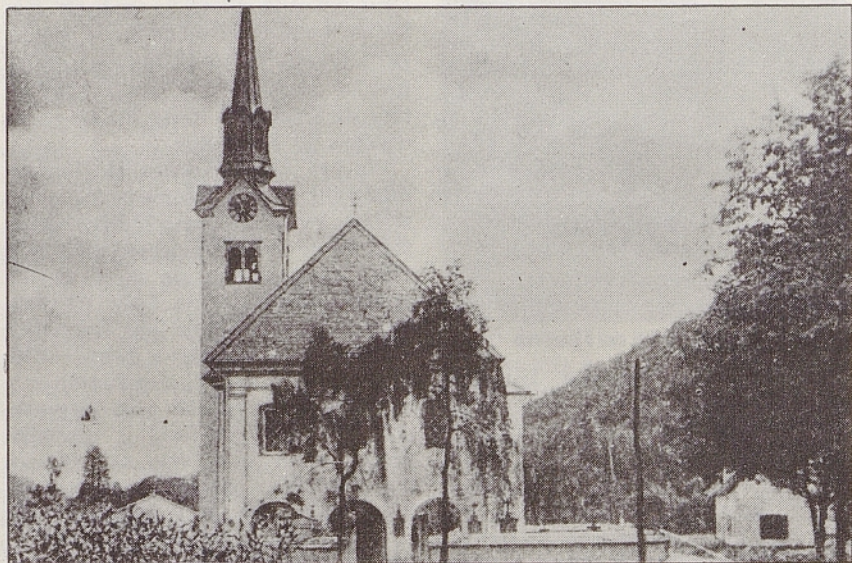
Te vasi, ki danes sestavljajo župnijo Bohinjska Bela, so ob nastanku samostojne kaplanije leta 1788 skupno šteje okoli 460 prebivalcev; štetje leta 1891 je pokazalo, da se je število faranov povečalo na 642, do leta 1937 pa je naraslo na 756. Statistika iz leta 1971 našteje v župniji 798 prebivalcev. Število ljudi v župniji se v našem stoletju ni več tako bistveno povečalo, kot je raslo v prejšnjih časih. Precej je k temu pripomoglo preseljevanje v okoliške industrijske kraje, nekaj jih je v začetku tega stoletja odšlo v Ameriko. Vendar je zapisal kronist, da „Belan, ako le more doma ostane“.

Krščanstvo v Blejskem kotu

S krščansko vero so se prebivalci Blejskega kota seznanili prav kmalu po tem, ko je na Koroškem opravil svoje veliko delo njen prvi oznanjevalec škof Modest. Izkopavanja na Blejskem otoku so pokazala na izredno razgibanost verskega življenja v tem okolju; pod sedanjo cerkvijo so našli sledove kar petih starejših cerkva. Prva cerkva „s podkvasto zidano apsido ter ladjo z leseno nadgranjno, ki bi bila v taki izvedbi v vsej Evropi edinstvena“, sega po mnenju arheologov celo v konec 8. ali vsaj začetek 9. stoletja, torej v dobo razcveta krščanstva med Slovenci, ko so po letu 775 prenehali boji med privrženci poganstva in krščanske vere. Marijino svetišče na otoku so večkrat povečali in leta 1004, ko je kralj Henrik II. podelil briksenškemu škofu

Albuinu in njegovim naslednikom „svoje posestvo z vsemi prituklinami na Bledu v Kranjski pokrajini“, je na otoku stala dvoladijska romanska cerkev. Marijina božja pot na otoku, ki je imela rednega duhovnika — v listini iz leta 1185 se omenja njen prvi znani prošt — je privabljala številne romarje z vseh krajev. Brez dvoma so jo radi obiskovali tudi Belani, saj so ji najbližji sosede.

Zanimiva je listina, ki jo je leta 1120 napisal briksenški škof Hugo. Z njo je namreč dovolil plemenitemu Dietmarju, da sme v Bohinju postaviti samostan in v ta namen darovati neko posestvo. Škofu se je zdela Bohinjska dolina pripravna, da bi v njej živeli redovniki. Ni znano, zakaj tega načrta niso uresničili; če bi se takrat škofovo naročilo izpolnilo, bi v Bohinju bil najstarejši samostan na Kranjskem.



Cerkev pred zadnjo prezidavo leta 1903

Na oni strani Save, v Lescah, je imel duhovnik Nantvin leseno kapelo, postavljeno v čast Materi božji. Čeprav ni bila posvečena, je k njej prihajalo mnogo ljudi z darovi in prošnjami od blizu in daleč, posebno številni so bili romarji za Marijine praznike. Duhovnika Nantvina sta bližnji župnik Hervik iz Rodin in tržaški škof Dietmar, ki je prej bil arhidiakon za Gorenjsko, opomnila, naj podre leseno kapelo in namesto nje novo sezida. Nantvin je res tako storil in okoli leta 1173 je novo cerkev posvetil konkordijski škof Gerhard, vikar oglejskega patriarha. Še v nadaljnjih stoletjih je Marijino svetišče v Lescah bilo ena najbolj obiskanih božjih poti na Gorenjskem.

V dobi, ko so cerkve v naših krajih bile še sorazmerno redko posejane, so Belani v svoji najbližji okolici imeli slavno Marijino svetišče na Blejskem otoku, pa tudi vsa ostala okolica, bližnja in daljna, je bila močno prežeta s krščansko miselnostjo. Ne da se sicer z gotovostjo reči, kje so se Belani v začetku našega tisočletja udeleževali bogoslužja, je pa najbolj gotovo, da na bližnjem otoku ali na samem Bledu. Na mestu, kjer stoji današnja cerkev sv. Martina na Bledu, so Franki po vsej verjetnosti že pred letom 1000 postavili prvo svetišče. V prid tej domnevi govori cela vrsta okoliščin, potrjujejo jo tudi arheološka izkopavanja leta 1903, ko so podrli staro cerkev na Bledu. Sicer pa se cerkev sv. Martina na Bledu omenja, kolikor je do zdaj znano, prvič šele v listinah okoli leta 1345.

Na razgibanost in tvornost krščanstva v Blejskem kotu posredno kaže živahen zalet umetnosti. Če pustimo ob strani nekoliko bolj oddaljene

kraje, predvsem sv. Janeza v Bohinju, je še vedno dovolj zgovorna priča za to cerkev sv. Lenarta v Bodeščah. Prezbiterij te cerkve je nastal okoli leta 1450 in s svojo poslikavo močno posega v slovensko umetnostno zgodovino. Podobe Kristusa s simboli evangelistov, apostolov, Marijinega oznanjenja ter v vodoravnih pasovih Kristusovega življenja in trpljenja, ki jih dopolnjuje v različnih časovnih stopnjah poslikana fasada — med najmlajšimi je podoba sv. Jakoba, datirana z letnico 1524 — govore o močnem in obenem ustaljenem utripu krščanstva, ki je takrat prevažal življenje domačina v Blejskem kotu.

Bohinjska Bela je prvotno spadala v območje radovljiške pražupnije, ki je obsegala zgornjo gorenjsko ravnino in dolini obeh Sav vse do Julijcev in Karavank. Sedež prafare je najprej bil pri sv. Klemenu v Rodinah, šele 1296 so se župniki dokončno preselili v Radovljico, ki je takrat začela postajati pomembno obrtniško-trgovsko naselje za Gorenjsko. Oddaljeni Bohinjski kot je leta 1291 dobil svojega stalnega vikarja v Srednji vasi, in na podoben način so se osamosvojili tudi drugi kraji v preobsežni radovljiški pražupniji.

Na Bledu se prvič omenja redni duhovnik Andrej leta 1461, torej prav v času ustanovitve ljubljanske škofije. On še ni bil samostojen župnik, ampak najverjetneje neke vrste ekspozit, ki je najbrž tu pripravljaval ustanovitev samostojne župnije; leta 1469 se je že podpisal kot samostojni župnik na Bledu. V tem razdobju torej, med 1461 in 1469, se je blejska župnija osamosvojila. V vrsto vasi, ki so sestavljale župnijo sv. Martina na Bledu, spadajo tudi Bohinjska Bela, Kupljenik in Slamniki.

Posamezne vasi so si sčasoma postavile lastne cerkve, čeprav so še dolgo časa ostale v okviru blejske župnije. J. W. Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske, izdane leta 1689, v popisu blejske župnije našteva vse njene podružnice, med njimi omenja „cerkev sv. Marjete na Beli, ki ima tri oltarje: sv. Marjete, sv. Mihaela in sv. Joba. Spomin posvečenja cerkve se praznuje na nedeljo pred Vsemi svetniki. Cerkev sv. Štefana na Kupljeniku, ki ima tri oltarje: sv. Štefana, sv. Marije Magdalene in sv. Jožefa.“

Obe cerkvi sta torej stali že precej pred časom, ko je Bohinjska Bela postala lokalna kaplanija z rednim duhovnikom. Versko življenje teh vasi se je moglo opreti najprej na občasno, od leta 1788, ko je na Beli stalno prebival duhovnik, pa na redno bogoslužje v domačih cerkvah. Ustanovitev samostojne župnije leta 1876 tako ni prinesla bistvenih sprememb, ampak je šlo zgolj za močnejše in še prožnejše nadaljevanje vsega tistega, kar je že prej uvedla večstoletna verska vnema in prizadevnost domačinov.



1966 je mojster Jenko postavil nove orgle

Samostojna lokalna kaplanija

Reforme cesarice Marije Terezije, še bolj pa njenega sina Jožefa II., so posegle globoko v življenje tedanjega človeka; tudi na verskem področju so se močno odražale. Jožef II. je na novo razmejil škofije in župnije, ukinil več samostanov in bratovščin, odpravil vrsto ljudskih pobožnosti. Nove župnije in „lokalne kaplanije“ — taka kaplanija se je v bistvu štela za samostojno dušnopastirsko postojanko in se je kasneje skoraj redno spremenila v faro — so oblikovali po pravilih: nova fara naj se uredi, če je dostop do stare močno oviran; do središča fare naj ne bo nad eno uro hoda; število faranov naj bo 500 do 700; prednost središča imajo kraji, kjer že stoji cerkev. Na temelju teh norm je tudi Bohinjska Bela postala samostojna lokalna kaplanija.

Ustanovna listina z dne 1. novembra 1788 je določila, da novo lokalijo sestavljajo vasi Bohinjska Bela, Obrne, Kupljenik in Slamniki. Še istega dne se je blejski župnik odpovedal svojim pravicam do teh vasi, za prvega „lokalista“ pa je bil imenovan Urh Dermastja, doma iz Smednika. Ustanovna listina mu je zagotavljala vse pravice samostojnega dušnega pastirja, pač pa mu ni priznala dohodkov, ki jih je iz teh vasi redno prejemal blejski župnik. Ti so še nadalje šli dušnim pastirjem na Bledu. Lokalistu so za vzdrževanje določili Ottenheimov beneficij; tega je ustanovila leta 1754 v Ljubljani baronica Ana Marija Ottenheim z osnovno glavnico 2500 goldinarjev. Notranjeavstrijska uprava ga je marca 1788 namenila za dotacijo lokalnega kaplana na Bohinjski Beli. Lastnih zemljišč



Stropna slika Marijinega kronanja

lokalija ob ustanovitvi ni imela; verjetno prav kmalu za tem so ji pripisali rovt „Mravljišnek“. Lokalist sam je navadno nekaj malega imel v najemu v „Taležu“, farani pa so se zavezali, da ga bodo oskrbovali z drvimi.

Župnišče so Belani sezidali kmalu po ustanovitvi samostojne lokalije, vendar precej daleč stran od cerkve. Zakaj? Zemljišče okoli cerkve je takrat spadalo pod radovljiško graščino; če bi postavili župnišče na tej zemlji pri cerkvi, bi bila lokalija prišla pod radovljiškega grofa. Tega pa niso

hoteli Belani, verjetno tega ni dovolil niti briksenški škof kot lastnik blejske graščine in patron nove lokalije. Župnišče so zato postavili na briksenški svet. Parcela, na kateri so ga zgradili, je do takrat bila last Batištove kmetije z Bele št. 20. Stavbišča niso kupili, ampak so ga zamenjali za dokaj velik rovt, ki ga je cerkev kmalu po ustanovitvi lokalije dobila na Gorjušah. Župnišče so večkrat obnavljali; najtemeljiteje se ga je lotil lokalist Matevž Keršmanc. V tej hiši so pre-

bivali lokalisti in potem župniki vse do začetka druge svetovne vojne.

Za pokopališče so določili okroglo ograjen prostor okoli cerkve. V prejšnjem stoletju so ga kar dvakrat morali povečati. Najbolj občutno spremembo je pokopališče doživelo, ko so leta 1885 prestavili cesto, ki je prej peljala v hudem ovinku okoli cerkve prav pod zvonikom, na južno stran cerkve. Sedanjo obliko in tudi zid je dobilo pri obnovitvenih delih leta 1904.



Notranjščina pred obnovitvijo



Obnovljena cerkev po načrtih Janeza Fürsta 1970

Župnija, njena cerkev

Ni znano, kdaj so na Beli sezidali cerkev; tudi se ne ve, ali ni v vasi na mestu sedanje cerkve pred njo stala že kaka druga ali morda vsaj kapela. Vsekakor Valvasor leta 1689 omenja cerkev sv. Marjete s tremi oltarji kot blejsko podružnico. Nekateri menijo, da ima cerkev na Beli stilno podobne poteze, kot cerkev na otoku, ki so jo močno prenovili v 17. stoletju. Iz tega sklepajo, da bi cerkev sv. Marjete mogla biti sezidana v prvi polovici 17. stoletja. Znano pa je, da jo je 16. julija 1754 škof Ernest Amadej Attems spet posvetil, najbrž po temeljitih prenovitvenih delih. Od takrat se spomin posvečenja ne praznuje več na nedeljo pred Vsemi svetniki, ampak na nedeljo po Velikem šmarnu. V 19. stoletju je ta župnijski praznik

polagoma zamrl, ker so vse slovesneje praznovali Marjetino nedeljo.

Ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja se za ureditev in opremo cerkve ni moglo kaj dosti storiti. Jožefinizem temu ni bil naklonjen, francoske vojske so tudi za nekaj časa ustavile vsa večja dela. Leta 1844 je cerkev le dobila dva nova zvonova. Ob ustanovitvi lokalije sta dva sicer visela v zvoniku, pa je večji kmalu počil in tako je ostal v rabi en sam. Lokalist Jakob Stanonik je sredstva za dva nova zvonova zbral delno na Beli, delno je pomagala podružnica na Kupljeniku. Ko so zvonova pripeljali od livarja iz Ljubljane in ju obesili v zvonik, vaščani s srednjim niso bili zadovoljni, ker je imel previsok glas. Livar Samassa ga je moral preliti in šele 1845 so dokončno v zvoniku zapeli trije zvonovi.

Veliko več možnosti za urejanje cerkve so imeli kasnejši duhovniki na Beli. Matevž Keršmanc je v času svojega 15-letnega službovanja storil res veliko. Najprej je cerkvi oskrbel orgle. Na kor so jih postavili maja 1849, toda le za kratko dobo. Hitro se je namreč izkazalo, da so za belsko cerkev premajhne, zato jih je Keršmanc že po nekaj letih prodal k Sv. Križu nad Jesenicami, za Belo pa je orglarski mojster Peter Rojc iz Podbrezj iz leta 1852 naredil nove. Keršmanc se je nato lotil nekaterih dozidav. Najprej se mu je zdelo potrebno oskrbeti cerkvi primerno zakristijo; le-te do takrat sploh ni bilo, ampak je v ta namen služil majhen prostor pod zvonikom. Keršmanc je ob južni strani prezbiterija dal pozidati enonadstropno zakristijo; v zgornjem prostoru so imeli shrambo za cerkvene predmete. Skoraj istočano so razširili tudi pokopališče — leta 1855 so cesto z zgornje strani cerkve prestavili na njeno južno stran — in postavili mrtvašnico. Za ta dela je Keršmanc v treh letih izdal 1037 goldinarjev. Slikar Vurnik iz Radovljice je v času Keršmancovega delovanja postavil v cerkvi vse tri nove oltarje; samo kipi svetnikov so ostali stari. Takrat so položili še nov tlak v prezbiteriju iz domačega rdečega marmorja. Mizar Trpin, domačin, je 1857 naredil nova umetno izrezana glavna vrata, ključavnico z letnico je izdelal Keršmanc sam; bil je zelo spreten mehanik in pasar.

Leta 1876 je dotedanja lokalna kaplanija Bohinjska Bela postala popolnoma samostojna župnija. Zanimivo je, da je v kronikah ta dogodek

komaj omenjen. Samo mimogrede je zapisano, da je Štefan Gnjezda, ki je kot dušni pastir na Beli nastopil leta 1876, bil obenem prvi župnik. Nič ni omenjeno, da bi ta dogodek, za Belo vsekakor pomemben, na kakšen način tudi proslavili, čeprav ni verjetno, da bi kar neopazno šel mimo. Po svoje je pa razumljivo, da mu kronisti ne pripisujejo posebnega pomena, če pomislimo, da je Bohinjska Bela pred tem že skoraj sto let živela kot praktično samostojna cerkvena skupnost s svojimi rednimi duhovniki — do ustanovitve župnije jo je upravljalo devet „lokalnih kaplanov“ — in da je tudi kot župnija mogla nadaljevati svoje življenje v ustaljenem stilu brez kakšnih izrazitih zunanjih premikov.

Močan potres, ki je leta 1895 marsikje povzročil veliko škodo, tudi Bohinjski Beli ni prizanesel. Cerkev je takrat dobila precejšnje razpoke; morali so vgraditi močne železne vezi, da bi jo obvarovali pred nadaljnjimi poškodbami. Svoj zunanji videz je močno spremenila v času župnikovanja Matija Mraka v začetku našega stoletja; v letu 1903 so jo namreč občutno povečali. Prvotno je imela na sprednji strani prsto lopo, v kateri so poleti ostajali moški, pozimi pa je v cerkvi bila taka gneča, „da človek komaj roko izvleče, da se pokriža“. Matija Mrak je koj po nastopu službe začel misliti na povečanje cerkve, kar bi se dalo doseči s tem, da cerkveno ladjo združijo z lopo. Tudi pročelje je bilo neprimerno, ker je streha segala tako nizko na fasado, kot ob straneh. K povečavi cerkve je obenem silila za bližnjo prihodnost načrtovana gradnja železnice, zaradi česar naj bi se številno

prebivalcev vsaj začasno občutno povečalo. Župnik Mrak se je pogumno lotil dela. Ni manjkalo skrbi in potov, predvsem z načrti je imel veliko težav, preden so mu jih odobrili. Slednjič je obveljal načrt slikarja in kamnoseka Janeza Vurnika iz Radovljice. Avgusta 1903 so začeli z delom in ga dokaj hitro opravili. Zraven velja omeniti, da so zelo veliko del opravili domači mojstri sami in da je celotna farna skupnost res veliko pomagala. Slikar Anton Jebačin iz Ljubljane je leta 1907 cerkev poslikal. Januarska številka „Slovenca“ za leto 1908 je prinesla članek o opravljenih delih v cerkvi na Beli. Takole beremo v njem: „Prijazna cerkvice na Bohinjski Beli je vsa na novo odeta. Za lepoto božje hiše vneti beljanski župnik g. Matija

Mrak jo je pred par leti razširil s tem, da je lopo obzidal in jo potegnil v cerkev, prizidal čedno fasado z lepim portalom (delo Vurnika), pod korom je napravil zelo lep lesen kasetiran strop (delo Žumra), navsezadnje pa je vendar dobil v svojo župnijo slikarja g. Jebačina, ki je preteklo poletje vso cerkev poslikal. Slikarija je v prezbitერიju in v ladji večji del dekorativna...“

Skrbno roko župnika Martina Drolca, ki je kar 47 let svojega duhovniškega življenja posvetil Bohinjski Beli, je bilo marsikje čutiti. Veliko se je trudil, da bi skupni župnijski dom bil za vsakogar privlačen in prijazen. Ko je po prvi svetovni vojni leta 1919 z misijonom duhovno prenavljal župnijo, je kot trajen spomenik na prestano vojno gorje in kot klic k miru oskrbel velik kip Kristusa, kneza miru, iz belega marmorja. Kip so postavili na pročelje cerkve. V letu 1926 so prebivalci župnije pred cerkvijo postavili kamenit spomenik žrtvam svetovne vojne. Delo arhitekta Janka Vurnika je res posrečeno: v trikotnem spomeniku je vklesanih 28 vdolbin z imeni padlih ali pogrešanih. Okrašeni spomenik si še danes domačini in tujci radi ogledajo.

Zadnje večje spremembe je notranjost cerkve na Bohinjski Beli doživela v letu 1970. Obnova bogoslužja po smernicah II. vatikanskega cerkvenega zbora je zahtevala tudi primerno prilagoditev cerkvenih prostorov. Delo je prevzel mladi arhitekt Janez FÜRST iz Ljubljane. Čeprav je bilo to njegovo prvo sakralno delo, ga je z velikim smislom za potrebe bogoslužja izvedel res posrečeno. Nov oltar obrnjen k ljudem, tabernakelj na desni in krstni kamen na levi namesto prejšnjih stranskih oltarjev, primerno urejen prezbi-



1926 so pred cerkvijo postavili spomenik žrtvam vojne

terij, vse okusno opremljeno s starimi slikami in kipi – prostor, ki sam po sebi vzbuja primerno vzdušje in omogoča sodobno doživetje bogoslužja.

Tudi za cerkev na Kupljeniku, ki jo Valvasor omenja kot blejsko podružnico, ni gotovih podatkov, kdaj je bila postavljena. Najstarejša znana listina, ki jo omenja, je blejski urbar, napisan v letih 1520 – 1550. Cerkev bi torej bila stara nad 400 let. Zanimivo je, da urbar namesto „Kupljenik“ dosledno uporablja ime „Puklenik“, naselje, postavljeno na „puklu“ nad Savo. Prezbitarij nosi znamenja pozne gotike, ladja sama nima nekega izrazitega

stila; dvakrat so jo zaradi povečave prezidavali. Sedanjo velikost in obliko je dobila okoli leta 1870, ko je bil lokalist na Beli Janez Eder. Ko so cerkev leta 1931 spet belili, so pod ometom odkrili freske iz 16. stoletja; na eni sliki so sv. Trije kralji, na drugi sv. Štefan. Obrnili so se na prof. Steleta, da bi on povedal svoje mnenje o njihovi vrednosti. Ker so bile zaradi prejšnjih prezidav premočno poškodovane, je naročil, naj jih prebelijo.

Svojevrstna stara priča na Kupljeniku so zvonovi. Veliki zvon je iz novejšega časa, pač pa sta srednji in mali stara že čez 400 let. Nosita še



Podružnica Kupljenik

vedno vidne napise, iz katerih je moč prebrati, da ju je vlil leta 1558 sloviti livar iz Ljubljane Lienhart.

Cerkev sv. Štefana na Kupljeniku je nekdaj slovela kot božja pot. Romarji so prihajali iz vse blejske okolice za razne praznike, posebno za sv. Štefana in cerkvi prinašali obilnih darov. Sv. Štefana so častili kot posebnega varuha konj in tovarnikov. V prejšnjih stoletjih so na konjih tovorili preko Jelovice bohinjsko rudo in železne izdelke k morju in v Italijo, od tod pa prinašali sol, olje, blago in druge potrebščine. Tovorjenje je bilo težavno in nevarno, pa so se radi priporočali za pomoč sv. Štefanu. Okoli cerkve je stal kamenit zid z obroči, da so romarji med mašo lahko privezali konje. Zid so porušili leta 1911.

Pod kupljenski zvon je spadala tudi vas Selo, čeprav je po ustanovitvi samostojne župnije na Beli še vedno ostala pod blejsko faro. Od leta 1901 je Selo vključeno v župnijo Ribno.

Rednega bogoslužja podružnica na Kupljeniku seveda nikoli ni imela, pač pa so bile vedno dobro obiskane stalno določene maše parkrat v letu. Spomin posvetitve cerkve so praznovali z mašo na nedeljo po prazniku sv. Lovrenca. Najbolj obiskana je bila božja služba na praznik sv. Štefana, ko so na Kupljenik prihajali na konjih mnogi okoličani. Na dan sv. Valentina je bila maša za domačo sosesko, po maši so imeli spraševanje mož in žena. Na križev ponedeljek je bogoslužje bilo združeno s prošnjo procesijo. Nekdaj so se verniki zbrali pri znamenju na Kupljeniku ter od tam šli v cerkev, od leta 1898 je procesija krenila kar od farne cerkve na podružnico. Ob drugih nedeljah in praznikih so se Kupljenčani vedno udeleževali bogoslužja v župnijski cerkvi na Beli.

Duhovniki

Doslej je na Bohinjski Beli delovalo 17 duhovnikov, prvih devet kot „lokalni kaplani“, ostali kot župniki. Pri njihovem delu so jim večkrat, posebno za praznike, celodnevno češčenje in podobne pobožnosti prišli pomagat sosedni duhovniki, frančiškani in drugi redovniki. Najdlje, kar 47 let, je na Beli župnikoval Martin Drolc.

Urh Dermastja (1788–1797) je bil prvi lokalist na Beli, doma iz Smednika. Najprej je devet let služboval v ljubljanski stolnici, potem štiri leta preživel kot kaplan v Dobu in nato prišel na Belo. Poznali so ga kot dobrega pevca in govornika.

Matevž Wolf (1797–1807) je služboval kar na šestih mestih preden je prišel na Belo. Tudi po odhodu z Bele se je še petkrat preselil, dokler ni nazadnje umrl kot upokojen duhovnik v Radovljici.

Andrej Levec (1807–1811) po rodu Ljubljančan je kaplanoval na Čemšeniku, v Stični, Višnji gori, na lgu, potem pa prišel na Belo. Umrl je leta 1832 kot beneficiat v Sentvidu.

Anton Mulej (1811–1815) je bil blejski domačin. Rodil se je v Bodeščah, služboval večinoma v bližini rodnega kraja; bil je v Gorjah, na Jesenicah, beneficiat na Blejskem otoku, potem lokalist na Beli, od koder se je spet vrnil na otok. Tam je tudi umrl star 91 let.

Luka Zajec (1816–1821) doma iz Češnjice je bil najprej lokalist na Homcu, potem lokalist na Beli in nazadnje župnik v Ihanu.

Jakob Filip Stanonik (1821–1846) iz Stare Loke je bil na Beli znan kot strog janzenist. Le zelo redkim je pustil, da so o Veliki noči smeli pristopiti k obhajilu.

Matevž Keršmanc (1846–1861), Vrhničan, je bil izvrsten dušni pastir, originalen govornik, zelo praktičen človek. Za župnijsko cerkev na Beli je veliko naredil. Sam je bil odličen mehanik in pašar, pa je marsikaj kar sam naredil. Še ko je bil pozneje župnik v Križah pri Trziču, se je spomnil cerkve na Beli in ji zapustil lepo monštranco.

Janez Mesar (1862–1863) je le krajši čas bival na Beli. Od tu je šel v Bohinjsko Bistrico, kjer je zgradil novo cerkev. Umril je kot župnik v kranski šmartinski fari.

Janez Eder (1864–1876) je v svojem duhovniškem življenju služboval na enajstih mestih. Na Beli je bil zadnji lokalist.

Štefan Gnjezda (1876–1888), prvi župnik na Beli, je bil doma iz Idrije. Poznali so ga kot dobrega govornika, skrbnega za cerkev, polnega prijaznosti do vsakega človeka. Iskal je zdravja v Karlovih varih na Češkem, kjer je tudi umrl 1888.

Janez Berlic (1889–1893). Na Beli je bival le krajši čas. Bolj je znano njegovo delovanje v župniji Mošnje. Takrat so na Brezjah dozidali romarsko cerkev in postavili frančiškanski samostan.

Janez Kačar (1893–1897), Krakovčan iz Ljubljane, je služboval v več krajih, toda zaradi bolezni je moral že med posameznimi službami stopiti v začasni pokoj. Na Beli ga je po štirih letih delovanja pokosila smrt. Je prvi župnik, ki počiva na Beli med svojimi farani.

Matija Mrak (1897–1910) je bil doma iz Radovljice. Belanom je ostal v spominu kot vsestransko delaven ter energičen mož, ki je veliko storil za cerkev.

Karel Čerin (1910–1914) je v kratkem času delovanja marsikaj postal storil v cerkvi, dosegel je tudi, da se je enorazredna šola na Beli spremenila v dvorazredno.

Martin Drolc (1914–1961) doma iz Krašnje je deloval najprej kot kaplan na Igu, potem kot beneficiat v Radovljici in nazadnje celih 47 let kot župnik na Beli. Skupaj z ljudmi je doživljal velike spremembe v zadnjih časih, skupaj z njimi tudi prestajal trpljenje obeh vojn. Mnogi se ga še dobro spominjajo.

Zdravko Bahor (1961–1969) in Marko Benedik (1969 –) sta župnika Bohinske Bele v njenem naj-novejšem obdobju.

IZ KRONIKE

Od leta 1889 naprej so župniki precej redno pisali župnijsko kroniko. Vpogled vanjo dokaj dobro osvetli morda suhoparne podatke in pokaže na razgibano ter pestro življenje v župniji. Poglejmo nekaj odlomkov:

1894: To leto so se redno začele obhajati šmarnice. Pogrešal se je v cerkvi Marijin oltar. Dve dekleti sta po fari nabrali 100 goldinarjev za novo Marijino oltarno podobo, katero je naslikal Ogrin na Vrhniki. Z dovoljenjem knezoškofijskega ordinariata se je vzela stara podoba sv. Joba iz oltarja. Marijina podoba se je blagoslovila 8. decembra 1894.

1895: V noči 14. – 15. aprila strašen potres. Farna cerkev je dobila nevarne razpoke, a kljub temu se je služba božja v cerkvi redno opravljala. Poprave in vezavo je izvršil zidarski mojster Andrej Tolazzi z Bleda.

1899: 16. julija se je ustanovila Dekliška Marijina družba. K slovesnosti so prišle vse sosedne Marijine družbe in škofjeloška pod vodstvom nunskega kateheta Bleiweisa. Dekan Novak je imel govor in dekleta v Družbo sprejemal. Po opraviu v cerkvi je bil spreved k lurški kapeli, kjer so se odpele litanije M. B.

1900: Na sv. Štefana dan je bila nova maša tukajšnjega rojaka frančiškana P. Atanzija Ausser, učiteljevega sina. Od zadnje nove maše je preteklo 36 let. Daroval jo je g. Alojzij Rožič, s Kupljenika, v avgustu 1864. Zato se je p. Atanzijeva primicija obhajala z največjo slovesnostjo.

1903: Znamenita doba za Bohinjsko Belo. Bliža se železna cesta. Vse vprek so se pričele priprave za železnico. Poprej tako idilična mirna vas je postala kar naenkrat središče za veličansko delo.

1905: Celodnevno češčenje presv. R. T. se je prvokrat zelo slovesno obhajalo 16. oktobra. Ljudstvo je vneto pohajalo v cerkev ob določenih urah. Obhajancev je bilo 290, med njimi nad 100 moških. Ob 10. uri je imel govor ribenski župnik Valentin Oblak, slovesno mašo z asistenco pa svetnik Janez Ažman, župnik gorjanski.

1906: 23. julija se je začel na železnici osebni in tovorni promet. Nekaj dni so bili vlaki kar prenapolnjeni z radovedneži, kateri so v celih trumah ogledovali Blejski kot in Bohinj. Poprej tako živahen promet na deželni cesti je kar čez noč popolnoma prenehal. 7. oktobra na rožnovensko nedeljo se je prvokrat

odpeljal romarski vlak na Sveto goro pri Gorici. Vseh romarjev iz Blejskega kota je bilo nad 400, med njimi 68 Belanov. Vsi romarji so prejeli sv. zakramente.

1909: V letni sezoni se je na Beli prvokrat naselilo večje število letoviščarjev. Da bi farani le ne začeli posnemati njihove verske brezbriznosti!

1911: Prvo sveto obhajilo se je vršilo v smislu papeškega dekreta o prvoobhajancih slovesno, kot še ne na Beli. Otrok je bilo 51, najmlajši star 8 let, najstarejši 12. Z otroki so pristopile k obhajilu po večini vse matere in tudi nekateri očetje. Prvoobhajanci so bili v primerno ozaljšani šolski sobi pogoščeni s kavo, kruhom in pecivom. Popoldne so šli k sv. Štefanu na Kupljenik, kjer so v cerkvi odmolili litanije vseh svetnikov.

1915: Namesto krščanskega nauka je bila večkrat med letom popoldne molitvena ura pred izpostavljenim Najsvetejšim. Ljudem je posebno všeč bila pobožnost križevega pota, ki je bil sestavljen z ozirom na vojni čas. V posameznih družinah se je veliko molilo za svojece.

1916: Dne 28. 10. so prišli vojaki in sneli oba velika zvonova na Beli in na Kupljeniku. Veliki zvon na Beli je tehtal 1005 kg, na Kupljeniku 571 kg. Na večer pred tem je bilo slovesno zvonjenje eno uro, fantje so zadnjikrat nabijali.

1917: Skupna velikonočna spoved za celo župnijo je bila na cvetno nedeljo. Spovedovat so prišli vsi go spodje župniki in kaplani Blejskega

kota. Drugo jutro je bilo skupno sv. obhajilo. Obhajanih je bilo čez 300. Velikonočno dolžnost so opravili, razen par oseb, vsi domačini. Hvalevredno je tudi, da v veliki večini vsi v domači cerkvi prejmejo sv. zakramente.

1921: Kakor je notranjščina cerkve nad vse lepa in dobro ohranjena, tako je nasprotno zunanja stran cerkve in stolpa bila zelo zanemarjena. Belež je odpadel, na stenah se je poznala stara rdeča barva. Župnik je zadevo sporočil ordinariatu in ta je odobril načrt beljenja. Delo sta prevzela domača zidarja. V treh tednih je bilo dovršeno.

1922: Sv. misijon v župniji od 12. do 17. marca. Vodila sta ga lazarista g. Birk in g. Skvarča. Vsak dan sta bila dva cerkvena govora in razne pobožnosti. Pri vseh govorih je bila velika udeležba in gospoda sta posebno hvalila dostojno obnašanje župljanov v cerkvi. Ogromna večina je opravila misijonsko spoved. Obhajil je bilo 1200.

1928: Župljani so se v tem letu prav pridno udeleževali sv. zakramentov. Velikonočno dolžnost so razen nekaj tujcev skoraj vsi spolnili. Prav dobro se je tudi v tem letu obneslo skupno farno spovedovanje za advent, veliko noč in celodnevno češčenje. V domači cerkvi je bilo letos 5600 obhajil.

1931: Nova maša na Bohinjski Beli 12. julija. Novomašnik g. Miha Burja je dne 6. julija popoldne v spremstvu svojih sorodnikov prišel domov na Belo in v cerkvi podelil v slovenskem jeziku novomašniški bla-

goslov. Nova maša je bila ravno na praznik sv. Marjete. Veliká udeležba ljudstva, domačinov in tujcev. Novomašniški govor v cerkvi je imel nekdanji belanski župnik, sedaj starološki dekan in kanonik Matija Mrak.

1933: Nova maša v župniji dne 9. julija 1933. Prinesla je v župnijo veliko duhovnega veselja, saj je g. novomašnik Josip Kunstelj domač rojak. Nova maša se je izvršila z vsem sijajem v cerkvi in na domu. Slavnoten govornik v cerkvi je bil domačin, njegov tovariš v zavodih in semenišču g. Miha Burja.

1934: Meseca julija sta prišla za par tednov na oddih na naše planine naš domačin g. Jožko Kunstelj, kaplan v Trebnjem, ki je pripeljal s seboj svojega dekana g. Ivana Tomažiča. Stanovala sta v prazni koči, postavila sta utico iz vej, pokrila s smrekovim lubjem, imela sta s seboj portatile in tam sta maševala. Mariji so postavili več mlajev in pridno se udeleževali sv. maše. Gospoda sta tudi spovedovala in obhajala. Bile so to prve svete maše na prostem v naših planinah. Vsem pastirjem in majercam, kakor vsej župniji bo ta „gorski misijon“ ostal v neizbrisnem spominu.

Naj bo dovolj naštevanja drobnih dogodkov iz življenja župnije Bohinjske Bele. Vsak zase je sicer kot skromen kamenček v mozaiku, vsi skupaj pa vendar morejo vsaj bežno in od daleč osvetliti utrip življenja vernikov, ki imajo svojo župnijo sicer šele sto let, kar ni posebno dolga doba, imajo pa zato za seboj tisočletno izkušnjo krščanske vere, ki je v teh krajih tako rano pognala svoje korenine.

*Vrh Peči nad Belo
se vsedem na kraj,
zavriskam, zapojem,
da zlega se v kraj.*

*Je Babji zob pred mano,
z Jelovico, Pečano,
v skalni votlini
odmeva glas nazaj.*

*Na Obrnah je Sava,
'z Bohinja ven priplava,
kot kača obrača,
se svitla krog kamna.*

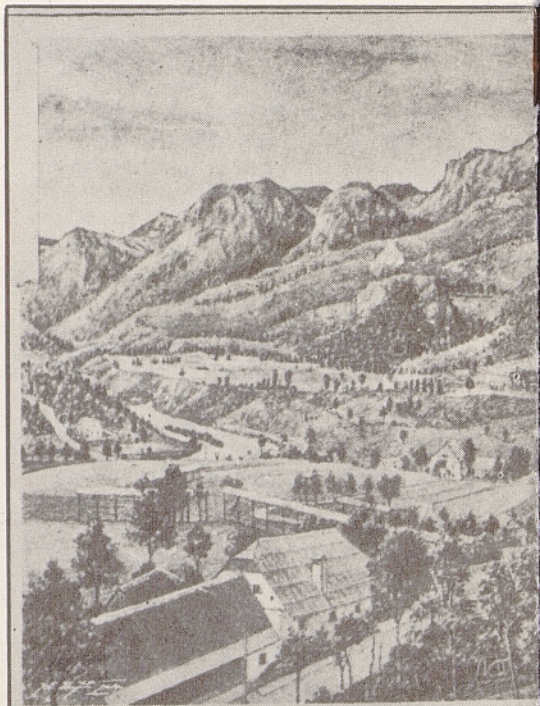
*Skoz Jeglico so stopnice,
gor na Brezje pot drži,
gor na Brezjah so tri hiše,
to je ena fletna vas.*

*In čez Talež je stezica,
na Kupljenik pot pelja,
to prav luštna je vasica
v varstvu svet'ga Štefana.*

*Skoz' gre bela cesta,
vsa vas je kot nevesta,
veselo prepeva,
naravo gor budi.*

*Vrh Peči nad Belo
se vsedem na kraj,
zavriskam, zapojem,
da zlega se v kraj.*

Ta zanimiva pesem o Bohinjski Beli je zapisana v župnijski kroniki. Navedeno je, da je narodna ali morda ponarodela. Zapisana je tako, kot jo je imel v svojem zvezku podobnih pesmi zapisano Janez Zupan – Žnidarjev. Kdo je avtor pesmi, za gotovo nihče ne ve. Izročilo pravi, da jo je najbrž spesnil Valentin Vodnik, ko je bil župnik na Koprivniku. Večkrat je šel peš z Bele čez planino Za jamo na Koprivnik. Ko ne nekje počival (vrh Peči nad Belo se vsedem na kraj . . .), mu je iz srca privrela ta pesem.



Bohinjska Bela pri Bledu.